

1150/1737 OSMANLI-İSVEÇ TİCARET ANLAŞMASI

1150/1737 Ottoman-Sweden Trade Agreement

*Mustafa GÜLER**

ÖZET

XV. asrın ortalarından itibaren dünya sahnesinde güçlü bir devlet olarak yer alan Osmanlı Devleti, komşuları ve uzaktaki devletlerle birçok ticaret anlaşması yapmıştır. Bu anlaşmaların çoğu o zamanki dünyanın önemli deniz ve kara ticaret merkezlerini elinde bulunduran Osmanlı'nın liman ve yollarından faydalanma şeklinde tezahür etse de, her birinin arka planında değişik gerekçeleri vardır. Daha evvel Fransa, İngiltere ve Hollanda gibi devletlerle yapılan ticaret anlaşmasının bir benzeri XVIII. asrın ortalarında İsveç'le imzalanmıştır. Anlaşmanın temel gerekçesi Karlofça Anlaşması sonrasında iki devletin Rusya'ya karşı ittifak arayışıdır. Önce İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı topraklarında ikameti, ardından Şarl'ın aldığı borçların tasfiyesi meselesi 1737 tarihinde iki devletin ticaret anlaşması ile sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İsveç, Ticaret Anlaşması, XII. Şarl.

ABSTRACT

The Ottoman state being the most powerful state in the world scene in the middle of XV. century, has signed many trade agreements with its neighbors and other states. In the foreground it looks as if most of these agreements were signed to take advantage of the important commerce centers which were all in the hand of the Ottomans, but there are many other reasons in the background. An agreement, which is very alike the ones which have been signed with France, England and Netherland, has been signed with Sweden in the middle of the XVIII century. The main reason behind the agreement is the need for alliance of the two states against Russia after the Karlowitz. The accommodation of Swedish King Carolus XII in the Ottoman territory and deletion of Carolus's loans ended up with an agreement in 1737.

Key words: Ottoman, Sweden, Trade Agreement, Carolus XII.

GİRİŞ

Dünyada hüküm sürmüş olan tüm devletler gibi Osmanlı Devleti de tarih sahnesine çıktığı andan son dönemine kadar gerek komşuları, gerekse diğer ülkelerle çeşitli münasebetler tesis etmiştir. Savaş ve barış ilişkilerinin yanı sıra; ticaret ve savunma ittifakı için yapılan anlaşma ve uygulamalar bunların başlıcalarıdır. Günümüzde Osmanlı'nın dış ilişkileri içinde en çok tartışılan konulardan biri de ticaret anlaşmalarıdır. Çünkü bu anlaşmalar biri birinin ticari imkânlarından faydalanma dengesinden daha çok XVI. asrın başından itibaren, o zamanki dünyanın önemli deniz ve kara ticaret

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Tarih Bölümü öğretim üyesi.

merkezlerini elinde bulunduran Osmanlının liman ve yollarından faydalanma şeklinde tezâhür etmiştir. 1463 tarihinde Venediklilere imtiyazlar ile başlayan bu silsile Fransa, İngiltere, Hollanda gibi Avrupalı devletlerle devam etmiştir. XVIII. asrın ortalarında Osmanlıdan ticari imtiyaz sağlayan devletlerden biri de İsveç'tir. İsveç'in Osmanlıdan sağladığı bu imtiyazlara geçmeden kısaca Osmanlı-İsveç ilişkilerinin tarihî seyrine ve Osmanlı-İsveç ticaret anlaşmasının temel nedenlerine göz atalım.

1. Osmanlı İsveç İlişkilerinin Tarihî Seyri

Osmanlılar, Balkanlara dolayısıyla da Avrupa kıtasına 1353 tarihinde ayak basmışlar ve 330 yıl (1683'e kadar) devamlı bir surette bu kıtada genişlemiştir. Bu genişleme gerek Osmanlı sınırlarına dâhil edilen topluluklar, gerekse dâhil edilemeyen devletler ve milletler arasında karşı bir stratejinin temel âmili olmuştur. Hatta bu karşıtlık hiçbir dönemde sınır itibarıyla Osmanlı ile yan yana gelinmeyen devletler tarafından bile aktif olarak desteklenmiştir (İngiltere gibi). 1516'da Kudüs'ün ilhakıyla Hıristiyanların kutsal mekânlarının Osmanlı eline geçmesinin bu karşıtlığı beslediği söylenilebilir. Bu muhalefete ilk tepkiyi verenlerden biri de zamanın İsveç kralı olmuştur. O 1529 yılında İsveçli hacıların Osmanlı hâkimiyetindeki kutsal yerlere gitmelerini yasaklamıştır (Beydilli 2001: 409).

1529 yılında Avrupa'nın Osmanlılara karşı yapmış olduğu kutsal ittifakta İsveçlilerin yer alıp almadığı tam olarak bilinmediğinden, yukarıdaki olayı istisna edilirse, Fransa ile birlikte İsveç'in Osmanlı devletine karşı tavırları genelde dostça olmuştur (Beydilli 2001: 409). Bu dostluk 1709 da Ruslara yenilen İsveç Kralı XII. Şarl'ın, Özi Muhafızı Yusuf Paşa'nın da yardımıyla Osmanlı topraklarına sığınması, burada beş yıl süreyle kalması ile pekişmiş ve O, vatanına döndükten sonra da artarak devam etmiştir.

2. Ticaret Anlaşmasının Temel Sebebi: XII. Şarl'ın Osmanlı Devletine Sığınması ve Osmanlı Ülkesindeki Faaliyetleri

1699 yılında, o zamana kadarki tarihinin en ağır şartlarını ihtiva eden anlaşmasına imza koyan Osmanlı Devleti'nin başı, kendi toprakları üzerindeki isteklerinde daha da pervasızlaşan Ruslarla ciddi anlamda dertliydi. Çünkü Ruslar hem Balkanlar hem de Karadeniz üzerindeki Osmanlı hâkimiyetini kırarak sıcak denizlere inmeyi temel hedef edinmişti. Bu durumda alınacak askerî tedbirlerin yanında onlara karşı Osmanlı'ya ciddi anlamda destek verecek olan yegâne ülke İsveç'ti. Çünkü Rusya, Osmanlı ülkesine karşı beslediği emellerin bir benzerini kuzey komşusu İsveç üzerinde de tasarlamış ve bu yolda ciddi bir mücadeleye girişmişti. Rusya ile İsveç Lehistan meselesinden dolayı 1697 yılından itibaren devamlı olmasa da sıcak çatışma içindeydiler. Bu anlaşmazlık Osmanlı Devleti'nin

de dikkatini çekmiş ve Ruslara karşı İsveç kralının dostluğunu kazanmak maksadıyla Çorlulu Ali Paşa'nın sadaretinde (1705–1710), Özi Valisi ve Bender Muhafızı Yusuf Paşa¹ Yergögülü Mehmed Efendi'yi İsveç'e göndermiştir (Râşid III, 1282: 292).

Elçi, İsveç Kralı ile Thorn şehrinde bir dizi görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerin ana konusu Ruslarla savaşta Osmanlı kuvvetlerinin kendisine yardım etmesidir. Görüşmeler sonucunda Kral, Yusuf Paşaya gönderdiği mektupla Osmanlı Devleti'nden bir takım isteklerde bulunmuştur².

1700 yılından itibaren Danimarka ve Polonya taraflarında kazandığı başarılarla iyice kuvvetlenen genç kral XII. Şarl, 19 Temmuz 1702 de Lehlere karşı Kliszow ve 13 Şubat 1706'da Saksonya'ya karşı Fraustadt meydan savaşlarını kazanmış (Kurat 1943:255) ve Baltık civarının neredeyse tek hâkimi haline gelmiştir. Bu tarihten itibaren Şarl'ın daha da güçlenmesine engel tek kuvvet Rus Çarı Petro kalmıştı (Kurat 1943:256). Onun bertaraf edilmesi için de yukarıda zikrettiğimiz gibi Osmanlılarla anlaşmıştı.

1708 de başlayan İsveç-Rus çatışmasının başlarında İsveç Kralı Rusların elindeki bazı kaleleri almıştı. Ne var ki ülkesinden yeterli insan, iye ve gıda desteği alamıyordu. Ruslara ise düzenli yardım ulaşması ile başlangıçtaki üstünlüğün ardı gelmedi. Bu hale bir de Kral'ın ayağından yaralanması eklenince ordusunun durumu büsbütün kötüleşti (Uzunçarşılı 1995: 61). Sonuçta İsveç kuvvetleri 8 Temmuz 1708 de yapılan Poltava muharebesinde Ruslara karşısında yenildiler. (Râşid III, 1282:295; Kurat 1943: 257). Savaş sonunda İsveç ordusu ve kralının önünde iki şık kalmıştı: Ya Ruslara teslim olmak, ya da kendisini Ruslardan koruyacak büyük bir devlete iltica etmek. O ikincisini tercih ederek daha önce irtibat halinde olduğu Bender Muhafızı ve Özi Valisi Yusuf Paşa'nın davetiyle Osmanlı topraklarına sığınmak için harekete geçti (Uzunçarşılı 1995: 62–63).

Temmuz ayının ortalarında Osmanlı sınırı Aksu'ya ulaşan Şarl ve ordusu tam nehri geçecekken iki taraftan olumsuz bir hal ile karşılaşmıştır: Ruslar arkadan yetişerek İsveç kuvvetlerini tazyik etmeye başlamış aynı zamanda Özi Muhafızı Sofu Abdurrahman Paşa³ İsveç kuvvetlerinden geçiş bedeli istemiştir. Bu durumda Şarl bir taraftan Rus kuvvetleriyle çarpışmış, bir taraftan da Abdurrahman Paşa ile 1000 altın ve belli sayıda esir ve câriye vermek şartıyla anlaşarak Osmanlı topraklarına iltica etmiştir (Râşid III, 1282: 297–298).

¹ Çerkes asıllı olan Yusuf Paşa 1106/1695 de vezir ve yeniçeri ağası oldu. 1110/1698 de Özi valiliğine getirildi. 1123/1711'de vefat etti, (Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmâni Yâhûd Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, (Yay. Orhan Hülâgu vd.) cilt. VI/2, İstanbul 1998, s.266.

² Şarl'ın istekleri ve Osmanlı Sadrazamının cevabı için bkz: Râşid, *Tarih*, c.III, İstanbul 1282, s.292–293.

³ Çorlulu Ali Paşa'nın kethüdası iken 1120/1708 de vezir oldu. Ardından Özi ve Yenikale muhafızı olup 1127/1715'te vefat etti.(Mehmed Süreyya, Mehmed Süreyya, *age*, (Yay. Ali Aktan vd), cilt III, İstanbul 1996, s.318.

2.1. Bender'de İkameti (1121-1124/1709-1712)

Şarl, Bender'de ikamet etmeye başladıktan sonra Sultan ve Sadrazamla görüşmeler yapması ve statüsünü belirlemesi amacıyla Martin Neugebauer'i İstanbul'a göndermiştir. Elçi, daimî murahhas olarak kabul edilmiş, Şarl ile görüşmeler yapmak amacıyla da Vali Yusuf Paşa görevlendirilmiştir (Ahmed Refik 1332: 18). Ön görüşmelerin ardından Şarl'ın Bender'de istediği kadar kalabileceği belirtilmiş ve kendisine yevmi 414,5 kuruş tahsisat bağlanmıştır (Ahmed Refik 1332: 18).

Şarl, Osmanlı topraklarında mülteci gibi değil bir kral gibi davranmıştır. Himayesinde olduğu devletin çıkarları ve güvenliğini göz ardı ederek ülkesinin irtibat halinde olduğu diğer devletlerle de temaslarda bulunmaktan geri durmamıştır. Bilhassa Rusya aleyhine olan teşebbüsleri daha evvel Ruslarla barış anlaşması yapan⁴ Osmanlı yönetimini endişelendirmiştir. Onların bu bahane ile Osmanlı topraklarına saldıracakları ihtimali göz önüne alınarak Rumeli de bulunan askeri birliklerden bir kısmına Özi'ye doğru harekete geçmeleri emri verilmiştir (Ahmed Refik 1332: 25). Haliyle Rus Çarı Petro elçisi vasıtasıyla İsveç Kralının Osmanlı topraklarından derhal çıkarılmasını ve Kazak Hatmanı Mazepa'nın Ruslara teslimini talep etmiştir (A.DVNS NHM VI; 176-177).

Ruslar aynı teklifleri başka bir elçi ile Bender Valisi Yusuf Paşa'ya iletmişlerdir. Paşa Rus murahhasına, İsveç Kralını takip ederken Osmanlı sınırlarını ihlal ettiklerini, böylelikle anlaşmaya önce kendilerinin uymadığını bildirmiş, Kazak Hatmanı'nın da Osmanlı topraklarına İsveçlilerle sığındığını, dolayısıyla onlardan addedildiğini belirterek, tesliminin İsveçlilerin Osmanlı topraklarından ayrılmasından sonra mümkün olacağını söylemiştir (Râşid III,1282: 299; Ahmed Refik 1332: 26, Uzunçarşılı, 1995: 65).

Böylesine hassas bir halde bile Şarl'ın Elçisi Neugebauer ile İsveç lobisi Osmanlı devlet erkânını Ruslarla yapılacak savaş hususunda şartlandırmaya uğraşmıştır (Ahmed Refik 1332:27-28). Baltacı Mehmed Paşa'nın sadrazam olması ile Osmanlı sarayı ve bürokrasisindeki Rus aleyhtarlığı ve İsveç muhabbeti had safhaya ulaşmıştır. Buna Rusların Osmanlı sınırına tecavüzleri ile Kırım Hanı'nın İstanbul'a gelerek Rusya ile savaş yapılması yönündeki çalışmaları eklenince, Osmanlı devleti 1132/1711 tarihinde neredeyse on yıldır barış içinde kalmak için büyük çaba gösterdiği Rusya'ya karşı savaş ilan etmiştir (Ahmed Refik 1332: 31-32)

Pрут'ta Osmanlı ordusunun Rusları açık olarak köşeye sıkıştırmasına ve muhasara altında tutmasına rağmen, taarruz emri çıkmadığından kesin netice

⁴ Bu antlaşma Safer 1112/Ağustos 1700 tarihinde Rusların Azak kalesini ele geçirmeleri üzerine imzalanan İstanbul antlaşmasıdır, Antlaşma için bkz: Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayi'ât Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Ankara 1995, s.692-698; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1995, cilt III/I, s.165.

alınamamış ve sonunda anlaşma yapılması kararlaştırılmıştır (Uzunçarşılı 1995,84). Yapılan anlaşmanın Osmanlılar ve İsveçliler adına tatmin edici olmaması, kendi adına oldukça ümide kapılan Şarl'ı çileden çıkarmış ve Osmanlı Sadrazamı Baltacı Mehmed Paşa'ya sert bir şekilde “*Çarı yakalayıp İstanbul'a sevk edemez miydin*” diyerek ilginç bir yaklaşım sergilemiştir. Aslında muâhede şartları arasında Şarl'ın güvenle memleketine dönebilmesini ve bu sırada Rusların hiçbir şekilde müdahalede bulunmayacaklarını ihtiva eden maddeler de vardı (Danişmend 1972:5). Sulhun ardından 1 Şubat 1713'te Şarl'a Bender'den çıkıp ülkesine dönmesi yolunda tebligat yapılmıştır (Danişmend 1972:5).

2.2. Osmanlıların Şarl'ı Ülkesine Gönderme Çabaları ve Kral'ın Dönüşü

Yapılan ilk tebligatı Şarl'ın dikkate almaması üzerine Sultan III. Ahmed, Şarl'ın maiyetinden herhangi birinin İstanbul'a girmesini yasakladı ve Osmanlı donanmasındaki İsveç generalinin de görevine son verdi. Bununla da kalmayarak Şarl'a verilen yevmiye kesti (Ahmed Refik 1332. 42–43) ve ilgili tüm birimlere meseleyi açıklayan fermanlar ve hükümler gönderdi⁵.

Bender'de kalmaya devam etmek isteyen Kral'ın ayrılmama nedeni olarak kış şartlarını öne sürmesi üzerine Valide Gülnuş Sultan araya girerek yevmiyenin tekrar ödenmesini sağladı. Kış mevsiminin ardından Osmanlı idaresi Lehistan ile anlaşarak, Şarl'ın topraklarından emniyetle geçmesi için kesin güvence aldı (Ahmed Refik 1332: 49–50). Bu güvence üzerine III. Ahmed, Bender Muhafızı ve Özi Valisi Kethüda İsmail Paşa⁶ ile Kırım Hanı'na, Kral'ın Bender'den çıkarılmasını, gerekli hazırlıkların yapılmasını, yoldaki müşküllerin de halledilmesinden sonra, Lehistan üzerinden memleketine ulaştırılmasını âmir bir ferman îrad etti (A.DVNS NHM VI, 24). Ardından bizzat Şarl'a. “*Nâme-i hümâyûnum mucibince Leh memleketi içinden dostluk ile sizin vilâyetinize gitmeniz hususu Kırım Hanıyla, Bender muhafazasında olan İsmail Paşa'ya sipâriş ve tenbîh olunmuştur. Siz dahî işbu Nâme-i Hümâyûnumuz meşhûmuyla amel idesiz evâhir-i Rebiulâhir 1124/Haziran 1712*” (A.DVNS NHM VI, 245) şeklinde bir nâme yazarak gitmesi gerektiğini açıkça bildirdi.

Osmanlı idaresinin bu kararlılığı karşısında Şarl hâlâ memleketine gitmeyi çeşitli bahaneler öne sürerek reddediyordu. Bu tavır üzerine bir kere daha memleketine dönmesi ikazı şu şekilde yapıldı: “*siz ki dostumuz İsveç*

⁵ Örnek için bkz: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Divan-ı Hümâyûn Mühimme Defterleri (A.DVN. MHM),119, 43, 45–46.

⁶ Damad Hasan Paşa'nın kethüdası ve eniştesidir. 1116/1704 te vezir olup, Kıbrıs muhafızlığı. Trablusşam, Rumeli valiliklerinde bulundu. 1124/1712 de Bender muhafızı oldu, 1125/1713 azledildi, ardından vefat etti. (Mehmed Süreyyâ, *age*, cilt I, (Haz. Ali Aktan vd), İstanbul, 1995, s.347.

Kralısınız. Bu kış içinde vilâyetinize gitmek üzere cümle tedârikiniz görülüp ve Kırım Hanı'na ve Bender Muhafızı'na nakliniz hususu için tenbîh-i hümâyûnumuz olup ve asker dahi hâzır olup, hareketinizi müterakkib olmalarıyla imdi işbu hatt-i hümâyûn-i şevket makrûnumuz vardıkta, bu vakti fevt etmeyip Han'ın ve Bender Muhafızı'nın re'yleri üzere bilâ te'hîr kalkıp vilâyetinize azimet idesiz. Gitmeyüp hilâfiyla hareket iderseniz emir başka şekilde olmak iktiza ideceğini fikridüp elbette bilâ tevakkuf kalkıp gidesiz (A.DVNS NHM VI, 276)''.

Mektupta kullanılan üslup bile artık Şarl'ın, Osmanlı nezdindeki sevimliliğinin bittiğini ve sabrın tükendiğini gösteriyordu. Bu emirden sonra bile Kral Bender'den ayrılmayı reddetti. Onun bu karşı çıkması Dîvânda ele alındı. Dîvândan Şeyhülislâmın da fetvası ile Kral'ın yapılacak son teklife de direnmesi halinde; asi konumuna düşeceği ve böylelikle kendisi ile savaşılabacağı kararı çıktı (Ahmed Refik 1332:70). Mezkûr karar Osmanlı yöneticileri tarafından Kral'a açıklandı. Fakat o, hem ülkesine dönmeyi reddettiği gibi ara tedbir olarak teklif edilen Dimetoka'da ikamete karşı çıktı. Bu karşı çıkış üzerine Osmanlı kuvvetleri Dîvân-i Hümâyûn'un kararı doğrultusunda ile Şarl'ın askerleri çatışmak zorunda kaldı. Şarl direnmeye çalıştıysa da Osmanlı kuvvetlerinin çokluğu karşısında teslim olmayı kabul etti (A.DVN MHM 119/247; Ahmed Refik 1332:71). Osmanlı Sultanı, çatışmanın ardından kralın taraftarlarına ve mallarına verilen zararları tazmin ettirmiş, Sadrazam Süleyman Paşa, Şeyhülislâm Ebezade ve Bender Muhafızı İsmail Paşa'yı azl etti (Râşid IV, 1282: 4; Hammer 1992: 158). Tatsızlığın giderilmesinin ardından gerekli güvenlik tedbirleri alınarak Şarl ve maiyetindekiler Bender'den Dimetoka'ya nakledildi (1713) (Hammer 1992: 157; Uzunçarşılı 1995: 94).

Dimetoka'da fazla kalamayan Kral Belgrad'a varıncaya kadar Osmanlı sınırlarındaki güvenliğin temini (A.DVNS NHM VI,139) ve Lehistan'la kesin mutabakat sağlanmasının ardından maiyetindekilerle beraber 10 Ramazan 1126/19 Eylül 1714 tarihinde İsveç'e doğru hareket etti. Yanına kendisine Osmanlı topraklarında refakat etmesi için eski Bender muhafızı Yusuf Paşa'nın kethüdası Mustafa Ağa ile Dergâh-i Âlî kapıcıbaşlarından Yusuf Ağa tayin edildi. Osmanlı topraklarında herhangi bir olay olmaksızın Şarl Eflak sınırına ulaştı (Râşid IV 1283: 25–26; Hammer 1992: 159–160) Böylelikle beş yıl süren misafirlik bitti ve Şarl memleketine döndü.

3. Şarl'ın Borçlarının Tasfiyesi Meselesi

XII. Şarl'ın memleketine dönmesinin sonra kaynaklarda genel bir sükût göze çarpar. Bu süreçte onun Osmanlı topraklarında iken aldığı borçlar İsveç'ten talep edilmemiştir. Demirbaş Şarl memleketine dönmesinin ardından boş durmamış, tekrar savaşlar yapmış zaferler kazanmış ancak bir kale kuşatmasında aldığı yara sonucunda vefat etmiştir (1718). Gerek o, gerekse vefatından sonra İsveç tahtına oturan kral ve kraliçeler borç

meselesiyle ilgili hiçbir adım atmamışlardır. Şarl'dan sonra yerine kız kardeşi Ulrike Elenora (1718-1720) geçmiş ardından tahtı kocası I. Friedrich (1720-1751)'e teslim etmiştir (Beydilli 2001:408).

Nevşehirli Damad İbrahim Paşa her alanda olduğu gibi mâlî alanda da düzenlemelere girişmiş ve 1727 yılında hali hazırda Şarl'ın aldığı borçların ödenmediğini görmüştü. Bu meblağ toplam olarak 2000 kese akçe yani bir milyon İsveç taleri idi. Paşa vakit geçirmeden Kozbekci Mustafa Ağa'yı borcun tahsilini talep eden bir mektupla İsveç kralı I. Friedrich'e göndermişti (23 Zilhicce 1139/11 Ağustos 1727) (Hammer 1992: 337). Mektupta, Şarl'ın Bender ve Dimetoka'da ikamet ederken aldığı borçların İsveç'in sıkıntıları sebebiyle talep edilmediği ancak artık sıkıntıların geçmesi sebebiyle borcun ödenmesi isteniyordu (A.DVNS NHM VII,127). Mektupla İsveç'in başkenti Stockholm'e ulaşan Mustafa Ağa, parlak törenlerle karşılanmış ve çok güzel bir surette ağırlanmış, ancak borcu tahsil edememiştir. Havaların soğuk olması sebebiyle bir sene İsveç'te kalan Ağa, beraberinde Kraliçenin cevabâ mektubu ile birlikte geri dönmüştür. Bu mektupta İsveç Devletinin borç ve malî sıkıntı içinde olduğu ancak Osmanlıların da önceki kral için yaptıklarının bilindiği ve dostluğun devam etmesine vurgu yapılmıştır (A.DVNS NHM VII,158; Hammer 1992: 337).

Bu durumda borçlar bir kez daha tehir edilmiştir. Patrona Halil İsyanı ile Damad İbrahim Paşa'nın sadrazamlıktan ayrılması, III. Ahmed'in de hal'i ile bir süre sürüncemede kalan borç meselesi, I. Mahmud'un saltanatının ikinci yılında, İsveçlilerin Ruslarla anlaşma temayülü üzerine tekrar gündeme geldi. Hem İsveç-Rus anlaşmasının engellenmesi hem de borçların tahsili maksadıyla Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa; Şıkk-i Salis rütbesi sahibi Said Mehmed Efendi'yi⁷ bu işle görevlendirdi. Ayrıca borcu da o günün parası ile 25000 kuruş olarak hesap ettirip padişaha sundu. Gerekli hazırlıkları yapan Mehmed Efendi 18 Cemaziyelevvel 1145/6 Kasım 1732 tarihinde İstanbul'dan Stockholm'e doğru yola çıktı⁸. İstanbul Edirne, Köstence, Bender Hotin istikametinden İsveç'e giden Said Mehmed Efendi Hotinde muhafız İlyas Paşa⁹'nın evinde bir müddet misafir oldu (TSMA E 1549:2).

⁷ Türk matbaacısı Said Efendi İstanbul'da doğmuş olup, Sultan Üçüncü Ahmed tarafından, Fransa'ya gönderilen, Yirmisekiz Mehmed Çelebi'nin oğludur. Said Efendi, babası ile birlikte Paris'e gitmiştir. Fransa'da kaldığı sürece basın işleri ve matbaacılık üzerine incelemeler yapmış böylelikle Türk matbaacılığının kurulmasına katkı sağlamıştır. 1761 yılında Maraş'ta vefat etmiş olup *Divan-ı Yekta*, *Menâsik-i Kutsi*, *Fevâidü'l-Müfredat* gibi eserleri vardır. (bkz: Mehmed Süreyyâ, *age*, cilt III, s.32; Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri*, Ankara 1992, s.70-73).

⁸ Mehmed Efendi elçilik görevini bitirip İstanbul'a döndükten sonra 27 Rebiulevvel 1146/7 Eylül 1733 tarihinde başkentten ayrılmasından tekrar dönüşüne kadar yol ahvalini ve elçilik göreviyle ilgili yaptığı faaliyetleri bir takrirle sadrazama sunmuştur. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrak (TSMA, E), nr.1549.

⁹ Kolçak namıyla bilinen Paşa, 1145/1732 tarihinde Yanya Sancağı ve Hotin muhafızlığına getirilmiştir.1149/1736 da vezir olmuş 1152/1739 tarihine kadar bu bölgede başarıyla

Ardından sınıra ulaşan Mehmed Efendi tam hava şartlarının elverişsizliği nedeniyle dört defa geri döndü, nihayet beşinci teşebbüsünde İsveç hudutlarına dahil oldu.

Said Mehmed Efendi 9 Zilhicce 1145/23 Mayıs 1733 tarihinde İsveç başkentine ulaştı ve birkaç gün sonra Kral Friedrich tarafından kabul edildi (Kesbi 2002:162-177; Ahmed Refik 1332: 95). Ertesi gün İsveç başvekilinin makamına giderek I. Mahmud ve Hekimoğlu Ali Paşa'nın o'na yazdıkları mektupları teslim etmiş aynı zamanda Osmanlı idaresinin bu işe ne kadar önem verdiğini anlattı. Mektubu alan ve elçinin söylediklerini dinleyen Başbakan, iki hafta süreyle hiçbir cevap vermedi. İki hafta sonunda Osmanlı elçisi, Başbakan'a borç meselesi halledilmeden dönmeyeceğini bildirdi ve yeniden görüşme talep etti (TSMA E 1549:2). Nihayet konu İsveç ileri gelenlerinin de bulunduğu bir toplantıda ele alındı. Toplantıda başbakan, ülkelerinin bir kısmının işgal altında olduğunu, ekonomik darlık çektiklerini ve borcu eda etmeye imkânlarının bulunmadığını bildirdi. Buna karşılık Said Efendi, borcun yirmi beş yıl önce alındığını, istenmesi halinde rahatlıkla ödenebileceğini, bu konuda İsveç devletinin samimi davranmadığını vurguladı. Buna karşılık başbakan, Şarl'ın Bender'den çıkmaması üzerine Osmanlı kuvvetlerinin onun üzerine yürüdüğünü, eşya ve mallarının yağmalandığını bu davranışla verilen paranın geri alındığını hatırlattı.

Bu sözlere iyice kızan Said Mehmed Efendi, Şarl'ın Osmanlı'yı ne derece bir zorluğa sevk ettiğini, misafir kaldığı ülkede kral gibi davrandığını sert ve diplomatik bir dille hatırlattı. Hatırlatma üzerine yumuşayan başvekil borcu ödeyeceklerini, ancak şu an mümkün olmadığını söyledi. Görüşmelerin serencamından borcun ödenemeyeceğini anlayan Said Mehmed Efendi çare olarak Kral ve başvekilten yeni bir sened aldı (TSMA E 1549:3).

Alınan ilk senette sadece dostluğa vurgu yapılması, borcun ödenmesi için bir takvim belirtilmemesi ve diğer ifadelerin de muğlak olması nedeniyle Osmanlı Elçisi tekrar kralla görüşerek borcun iki sene içinde ödeneceğine dair ikinci bir temessük alarak Stockholm'den ayrıldı (A.DVNS NHM VII/3,340).

Said Mehmed Efendi'nin görüşmeler esnasında kral veya devlet adamlarıyla son derece sert ve netice alıcı konuşmalar yapmasından anlaşılıyor ki, o, buraya meseleyi mutlaka halletmek maksadıyla gönderilmiştir. Zaten sonuçta aldığı temessükle sürüncemede bırakılan meselenin halli için önemli bir adım atılmıştır¹⁰.

görev yapmış ancak bu yılda kale muhafızlarının katli sonucunda kaleyi düşmana teslim ederek başarısını gölgelemiştir. Mehmed Süreyyâ, *Sicill*, I, 384.

¹⁰ Mehmed Efendinin sefaret tahrir için daha geniş bilgi için bkz: İskender Hoçi Yanko, "Sadrazam Said Mehmed Paşa Merhumun Hâcegan-i Divan-i Hümayûnda İken İstokolm'a Vuku Bulan Sefareti Avdetinde Makam-i Sadaret i Uzmaya Takdim Eylediği Tahrir, *Tarih-i Osmâni Encümeni Mecmuası*, İstanbul 1329, cüz 11, s. 658-677

4. İsveç Kralının Borcun Ödenmesi ve Ticaret Anlaşması Yapılması Gayesiyle Teklifi

Yapılan tüm taahhütlere ve verilen kat'î senetlere rağmen İsveç Devleti mezkûr borcu nakden ya da aynî olarak ödememiştir. Fakat, verilen sözlerin ve senetlerin bağlayıcılığından dolayı Kral, borcun halli ve ardından kapsamlı bir ticaret anlaşması yapılması teklifini içere bir mektupla beraber, İsveç Ticaret Kurulu Başkanı Daniel'in oğlu Baron Carl Fredrik Von Hopken ile aynı kurulun Sekreteri İfvar Karlson namında iki murahhası İstanbul'a göndermiştir (Theolin tarihsiz: 51; Beydilli, 1992, 411).

Mektupta elçilerinin görevleri şöyle sıralanmıştır:

1-İki tarafın tüm vatandaşlarının yararlanabileceği ve şartları sonradan tespit edilecek ticaret anlaşmasının yapılması,

2-Şar'ın Osmanlı topraklarında misafir edilmesinden duyulan memnuniyetin izharı,

3-Leh sınırı meselesinin halli için ittifak yapılması,

4- Diğer Avrupa devletlerinin yapacakları ittifaklara karşı alınacak tedbirlerin görüşülmesi (A.DVNS NHM VII: 444).

Elçilerin gelmesiyle hem borç meselesi takvime bağlandı hem de yeni bir ticaret anlaşmasının kapısı aralandı. İsveç Hükümeti, Osmanlıya yetmiş iki toplu bir savaş gemisi, 30.000 adet süngülü tüfenk ve biri havan olmak üzere 7 top vererek borcu kapatmayı teklif etti. Sultan Mahmud teklifi kabul edince ilk etapta gemi ile 10.000 tüfenk hemen yüklenip yola çıkarıldı. Ancak gemi Cebel-i Tarık boğazından geçerken kaza yapıp battığından teslimat yapılamadı. Karşılıklı görüşmelerle gönderilecek tüfenk sayısı 19.000'e indirildi, gemi ise 32 toplu olarak tespit edildi. Yeni kalyona yüklenen onbin tüfenk 11 Şubat 1739 İstanbul'a ulaştırıldı. 1740 yılında ise kalan borçlar için Ulrika adlı gemiye yüklü altı bin tüfenk da İstanbul'a ulaştırılınca kalan borçlardan görüşmeler ve rüşvetler soncunda vazgeçildi. (Ahmed Refik 1332: 118; Beydilli 1992, 411).

5. Osmanlı-İsveç Ticaret Anlaşması.

Ön görüşmelerin ardından İsveç kralı, Osmanlı hükümdarına kapsamlı bir ticaret anlaşması yapılması için teklifini evâhir-i Şaban 1149/Aralık 1736'da sundu (A.DVNS NHM VII: 444-445). Buna mukabil Osmanlı Devleti evâsit-i Ramazan 1149/ Ocak 1737 tarihli nâme ile yüzyılın başından itibaren diğer Hıristiyan devletlere verilen ahid-nâmelerin benzerinin İsveçlilere de verildiğini, onlarınkinden farklı talepleri var ise detayların sadrazamla görüşülmesi gerektiği bildirildi (A.DVNS NHM VII: 443-444).

İsveç Devleti cevaben kapsamlı ve kendilerine mahsus bir ahidnâme talep edince, iki tarafın murahhasları tarafından kaleme alınan metin ilk olarak Osmanlı Sultanına sunuldu. O'nun kabulünün ardından metin evâsit-i Ramazan 1149/ Ocak 1737 tarihinde saltanat tuğrası ile İsveç kralına gönderildi (TSMA E 2055; A.DVN. DVE 49/1: 17-25). Anlaşma yaklaşık

altı ay sonra 19 Rebiulahir 1150/16 Ağustos 1737'de kral tarafından da tasdik edilerek Osmanlı başkentine gönderildi ve yürürlüğe girdi (A.DVNS NHM VII/3, 494-500).

Yazışmaların ardından yürürlüğe giren ve on sekiz maddeden oluşan anlaşma şöyledir:¹¹

1-Bütün İsveçliler, küçük-büyük İsveç gemileri ve İsveç kralının himayesinde bulunan tüccar taifesi düşmanlar ile ittifak yapmamaları şartı ile Osmanlı karasularına emniyet ve asayiş içinde gelip ticaret yapabileceklerdir. Ayrıca yolculukları esnasında Osmanlı limanları ve iskelelerine uğrarlarsa, diledikleri gibi orada kalıp iş ve ihtiyaçlarını görebileceklerdir. Osmanlı gemileri ile İsveç gemileri denizlerde karşılaşılırsa top atma yoluyla selamlaşacaklar ve Osmanlı karasularında İsveç gemileri rencide edilmeyip liman ve iskelelerde kendilerinden akçe talep edilmeyecektir. Boğaz hisarlarına gelip karaya çıkan İsveçlilerden yoklanma bahanesiyle akçe talep olunmayacak. Karadan Osmanlı topraklarına gelenler için de aynı durum geçerli olacaktır.

2-İsveç gemileri fırtınaya tutulduklarında Osmanlı liman ve iskelelerine sığınma imkânı bulurlarsa, orada istedikleri kadar kalabilecekler ve paralarıyla istediklerini alacaklardır. Böyle bir durumda Osmanlı yerel yöneticileri kendilerine her türlü yardımı sağlayacak ve bir şekilde mallarında kayıplar ve elkoymalar yaşanmışsa haklarının iadesi sağlanacak ve bu gemilerden tespit edilen 300 selamet akçesinden fazlası talep edilmeyecektir.

3-Osmanlı'ya karşı savaşanlar haricinde, İsveç kralına tabi olup da başka milletlerin bayrağı altında olanlar hiçbir surette esir edilmeyecektir. Sehven böyle bir hadise vuku' bulursa, İsveç elçilerinin de yardım ve teftişiyle bu şahıslar elçilere teslim edilecektir. Aynı şekilde Osmanlı tebaasından biri de İsveçliler tarafından esir edilirse zaman geçirilmeden serbest bırakılacaktır.

4-Osmanlı toprağında ikamet eden İsveçlilerden cizye, İsveç topraklarında ikamet eden Osmanlılardan hiçbir vergi talep edilmeyecektir.

5-İsveç elçileri Osmanlı topraklarında konsolos bulundurmanın uygun olacağı mahallerde konsolos tayin edebilecek ve onları gerektiğinde değiştirip yerine yenileri atayabileceklerdir. İsveç elçileri kendi seçecekleri kimselerden dört, konsolosları ise birer tercüman istihdam edebileceklerdir. Elçilerin ve konsoloslarının tercümanları cizyeden ve tekâlif-i örfiyyenin tamamından muaf tutulacaklardır. Elçiler ve konsoloslar ve diğer İsveçliler oturdukları evlerinde kendilerinin ve adamlarının ihtiyaçları olan şarabı üretebileceklerdir. Bu konuda Osmanlı güvenlik güçleri asla kendilerine müdahalede bulunmayacaktır.

¹¹ Bu antlaşmanın sadece maddeleri Muahedât Mecmuası cilt 1, s 146 -157 den alınarak Necdet Kurdağ tarafından *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar* adlı kitapta 1981 yılında yayımlanmıştır. s. 142 - 146.

6-İsveçlilerden birinin mahkemelerde davası olduğunda tercümanları ya da vekilleri olmadıkça davalarına başlanmayacaktır. Meblağı 4000 akçeden fazla olan davalar İstanbul'da görülecektir. İsveçlilerin biri birileriyle davası olduğunda Osmanlı kadıları ve sair görevlileri karışmayıp kendi elçi ve konsolosları marifetiyle meseleleri halledilecektir. İsveçliden biri borçlu veya kefil olduğu halde firar eder veya müflis olursa borcu, elinde hüccet-i şeriyye veya yeterli delil bulunması kaydıyla talep olunup kefil ve borçlu olmayan birinden talep olunmayacaktır.

7-İsveçli bezirgânlar, tercümanlar, simsarlar ve diğer şahıslar Osmanlı mülkünde yapmak istedikleri her türlü meşru işlem için istedikleri takdirde kadiya varıp hüccet alabileceklerdir. Anlaşmazlık çıktığında bu hüccetlere bakılıp davaları görülecek, hüccetleri olmayanların davalarına bakılmayacaktır.

8-Osmanlı topraklarında yaşayan bir kişi, yine burada yaşayan bir İsveçliden şikâyetçi olursa; konsolos ve tercümanları olmadıkça şikâyetin gereği yapılmayacaktır. İsveçlilerden biri suçla itham edildiğinde firar ederse onun için başkaları itham edilmeyecek ve kefil sayılmayacaktır. İsveçlilerin sakın oldukları veya buldukları mahalde bir kimse öldürülürse İsveçli üzerine şer'an bir töhmet sübut olmadıkça kan diyeti teklifi ile rencide olunmayacaktır.

9-İsveç ve ona tabi devletlerin ahalisinden biri Osmanlı mülkünde vefat ettiğinde, mal ve mülküne hazine memurları mâl-i gâib¹² hükmünde el koymayacaklardır. Eğer bu mallar herhangi bir İsveçliye vasiyet edilmişse ona verilecek, edilmemişse İsveç elçisine ve konsolosuna veya orada bulunan yerli yoldaşlarına teslim edilecektir. Şayet o mahalde bunlardan hiçbiri yoksa kadı tarafından tahrir edilip *yed-i emîne* bırakılacak ve durum elçilere bildirilip, onların tayin ettiği kişiye teslim olunacaktır. Ayrıca yapılan işlemlerden kadılar ve kassamlar vergi talep etmeyecektir.

10-İsveç elçisinin Osmanlı mülküne getirdikleri hediye ve giyeceklerden gümrük ve bac talep edilmeyecek, sadece tüccarın karadan ve denizden getirdiği ve götürdüklerinden %3 vergi vereceklerdir. Getirip götürdükleri altın ve gümüşten gümrük vergisi alınmayacaktır. Aynı şekilde Osmanlı taşra yöneticileri ek bir talepte bulunmayacaktır. Osmanlı mülküne getirilen çukadan ise Fransa, İngiltere ve Hollanda'dan gelen çukaya ödenen vergi kadar vergi ödenecektir.

11-İsveçlinin kendi gemileriyle Osmanlı mülküne getirdikleri eşya ve mallardan ahidnâme-i hümayûn gereği bir defa gümrük vergisi alınacak, Malların satılmayıp başka bir ülkeye götürülmesi durumu zuhur ederse tekrar gümrük talep edilmeyecektir.

12-İsveç gemilerinden biri Osmanlı limanlarından birine demirlediğinde başka yere götürmek arzusunda olduğu eşyasını dışarıya çıkarmadığı

¹² Mâl-i gâib: İslam hukukuna göre vefat ettiğinde mirasçısı, vasiyeti ve borcu olmayan muris'in malları gaib mal hükmünde hazineye intikal ettirilir.

takdirde mezkûr eşyadan gümrük alınmayıp, tüccar o eşyayı istediği mahalle götürülebilecektir. İsveçliden ve ona tabi olanlardan kassabiye akçesi¹³ namıyla bir akçe alınmayacaktır. İsveç tüccarı İsveç gemilerine yükleyip getirdikleri ve alıp götördükleri gümrüğe tabi bütün mallarının konsolata¹⁴ların dahi İsveç elçilerine ve konsoloslarına kusursuz edâ edecekler ve konsolos resmi hususunda diğer müste'menlerin aynı muamele yapılacaktır. Ayrıca İsveçlilerin Osmanlı mülküne harp aleti getirmeleri yasaktır.

13-İsveçliler tarafından tayin edilen konsoloslar habs ve benzeri muameleye tabi tutulmayıp olabilecek davaları İstanbul'da görülecektir.

14-İsveçliden biri Müslüman olduğu takdirde, zimmetindeki başkasına ait eşya, ondan alınıp İsveç'te sahiplerine gönderilmek üzere konsoloslara teslim edilecektir.

15-Fransa İngiltere ve Hollanda ve diğer anlaşmalı milletler alışverişlerini ne tür para ile yapıyorsa İsveçliler de aynı cins para ile yapacaklardır.

16-Osmanlı ile dostluk üzere olan diğer anlaşmalı devletlerin vatandaşlarının haklarına ait hususlar, İsveçli ve ona tabi olanlar için de muteber olacaktır. Dini ayinlerinin icrasında diğer müste'menler için geçerli olan ruhsat onların haklarında dahi geçerli olacaktır. Zamanla İsveç tüccarının yararına olmayan hususlar elçiler vasıtasıyla saraya bildirildiğinde gerekli değişiklikler yapılacaktır.

17-İsveç Kralı'nın daha evvel yaşanan problemler sebebiyle 1140/1737-1738 senesinde Cezayir ocağı ile yaptığı anlaşmaya Osmanlı Devleti hâmi ve hilâfına harekete mani olacaktır. Aynı şekilde Trablusgarp ve Tunus da isterlerse bu anlaşmaya katılabileceklerdir.

18-Bu ticaret hususu için akdolan madde ve şartlar iki tarafın mührü ile geçerli olacak ve sonrasında iki devlet aksine hareket etmeyecektir.

Anlaşmanın yürürlük şartı şöyle ifade edilmiştir: İmzalandığı günden itibaren tüccar ve gemiler bahsi geçen maddelere göre muamele görecektir, anlaşmanın kabulünden sonra kral ve sultanlar değişse de geçerliliği devam edecektir (A.DVN. DVE 49/1: 24-25).

Yukarıdaki maddelere göz atıldığında görülecektir ki, anlaşma karşılıklı olarak iki tarafın biri birine imtiyaz sağlamasından ziyade İsveç'in Osmanlı Devleti, toprakları ve karasularında kendi tebaası ve tüccarı için taleplerini ifade etmektedir. On sekiz maddenin içinde karşılıklı hak kazanımına uyan tek ifade üçüncü maddede yer alan esirlikle ilgilidir. Buna göre Osmanlı tebaasından İsveç'te esir olan bir kişi derhal serbest kalacaktır.

¹³ Yeniçerilerin et ihtiyaçlarındaki aşırı fiyat yükselmelerini finanse etmek için iskele ve gümrüklere gelen hayvanlara konan vergi (Midhat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lüğati*, İstanbul 1986, s.308.)

¹⁴ Konsolosluk ücreti.

Gerçekte anılan dönemde ve öncesinde Osmanlının farklı devletlerle yapmış olduğu bu tür anlaşmalarda da aynı durum göze çarpar. Yani anlaşma metinlerinin genel içeriği ekseriyetle karşı devletin Osmanlı'dan isteklerini ifade etmektedir¹⁵.

Bu durumda anlaşmayı Osmanlı yönetiminin kabul etmesinin nedenlerinden birisi Rusya'ya karşı güçlü ve devamlı bir dost edinmek ve bu ülkenin toprakları üzerindeki emellerine set çekmek olmalıdır. Nitekim iki devlet bu anlaşmanın ardından 4 Şevval 1152/ 4 Ocak 1740 tarihinde Rusya'ya karşı bir savunma ittifakına gitmiştir (A.DVN. DVE 49/1: 32-34).

Bir başka sebep de coğrafi keşiflerin ardından XVI. asrın ortalarından itibaren deniz ticaretinin okyanuslara kayması ve bu yolla Akdeniz ticaretinin önemini yitirmesi sonucunda, deniz ticaretini iyi bilen İsveçliler sayesinde Akdeniz ve Karadeniz ticaretini tekrar canlandırmak olabilir.

Son olarak sayılabilecek bir neden de halen kendisini dünyanın en güçlü devleti gören Osmanlının büyük devlet psikolojisiyle kendisinden talep edilen imtiyazları ihsan etmesi olabilir. Zaten metnin başında geçen "*Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'l-istimrâr tarafından İsveç Kralı ve Devleti Cânibine virilen ticâret ahidnâmesinin mevaddıdır* (A.DVN. DVE 49/1: 19)" ifadesi bu tezimizi doğrulamaktadır. Batılı araştırmacılar bu durumun sebebi olarak Osmanlı Devleti'nin III. Selim dönemine kadar tek taraflı ve devamlı in'am eden devlet olmasını göstermektedirler (Quataert 2000: 77). Sebebi ne olursa olsun Osmanlının imzaladığı imtiyaz sözleşmelerinde Osmanlı tebaasının genelde fazla bir kazancı olmamıştır.

İki tarafın tam menfaatine olmayan maddelerine rağmen bu anlaşma iki devlet ilişkileri için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Yukarıda da belirttiğimi gibi Osmanlı bu anlaşma ile sağlanan yakınlaşmayı esas alarak İsveç ile 1152/1740 tarihinde Rusya'ya karşı kapsamlı bir savunma ittifakı yapmış olup, beklili de yukarıda ilk sebep olarak zikrettiğimiz ticaret anlaşmasının siyasi anlamda meyvesini toplamıştır.

KAYNAKLAR

1. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVN.DVE), 49/1 s.17 - 25, 29-32, 32-34.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Divân-ı Hümâyûn Mühimme Defterleri (A.DVN.MHM), 119, 43, 45-46, 247.

İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nâme-i Hümâyûn Defterleri (A.DVNS NHM), VI, s. 24,139, 245, 276.

İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nâme-i Hümâyûn Defterleri (A.DVNS NHM), VII, s.127, 340, 443-458494 -500.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrak (TSMA, E), 1549, 2055.

¹⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bkz: alınarak Necdet Kurdakul, *age*, s.41-188; Mübahat S. Kütükoğlu, "Ahidnâme", *DİA*, Cilt I, İstanbul 1988, s.536 vd.

2. Kitap ve Makaleler

- AHMED Refik. (1332), *Memâlik-i Osmaniyye'de Demirbaş Şarl*, İstanbul.
- BEYDİLLİ, Kemal. (2001), "İsveç", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, cilt XXIII, İstanbul.
- DANIŞMEND, İsmail Hami. (1972), *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, cilt IV, İstanbul.
- Defterdar Sarı Mehmed Paşa. (1995), *Zübde-i Vekayi'ât Tahsil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*, (Haz. Abdülkadir Özcan), Ankara, s.692-698.
- HAMMER, Baron Joseph Von Purgstall. (1992), *Büyük Osmanlı Tarihi*, (Terc. Vecdi Bürün) Cilt VII, İstanbul.
- KURAT Akdes Nimet. (1943), *XII. Karol'un Türkiyede Kaldığı Zamana Ait Belgeler* Ankara.
- KURAT, Akdes Nimet. (1943), "XVIII. Yüzyıl Başı Avrupa Umumi Harbinde Türkiye'nin Tarafsızlığı" *Belleten*, c.VII, sayı 26, Ankara.
- KURDAKUL, Necdet. (1981), *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, İstanbul.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. (1988), "Ahidnâme", *DİA*, Cilt I, İstanbul.
- Mehmed Süreyyâ. (1995), *Sicill-i Osmani Yâhûd Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, cilt I, (Haz. Ali Aktan vd), İstanbul.
- Mehmed Süreyya. (1996), *Sicill-i Osmânî Yâhûd Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, (Yay. Ali Aktan vd), cilt III, İstanbul.
- Mehmed Süreyyâ. (1996), *Sicill-i Osmânî Yâhûd Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye* cilt III, (Haz. Ali Aktan vd), İstanbul.
- Mehmed Süreyya. (1998), *Sicill-i Sicill-i Osmânî Yâhûd Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*, (Yay. Orhan Hülagu vd) cilt. VI/2, İstanbul.
- Mustafa Kesbî. (2002), *İbretnüma-yi Devlet*, (Haz. Ahmet Ögreten), Ankara.
- QUATAERT, Donald. (2000), *The Otoman Empire 1700-1922*, Cambridge.
- Râşid Mehmed Efendi. (1282), *Târîh-i Râşid*, c.III-IV, İstanbul.
- SERTOĞLU, Midhat (1986), *Osmanlı Tarih Lügati*, İstanbul.
- THEOLIN Sture', *The Swedish Palace in İstanbul: A Thousand Years Of Cooperation Between Turkey and Sweden İstanbul'da bir İsveç Sarayı: İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği: A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden*, (çev.) Sevin Okyay, İstanbul tarihsiz.
- UNAT, Faik Reşit. (1992), *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnâmeleri*, Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. (1995), *Osmanlı Tarihi- Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar*, cilt IV/1, Ankara.
- YANKO, İskender Hoçi. (1329), "Sadrazam Sa'îd Mehmed Paşa Merhûmun Hâcegân-i Dîvân-i Hümâyûnda İken İstokolma Vuku' Bulan Sefâreti Avdetinde Makâm-i Sadâret-i 'Uzmâya Takdîm Eylediği Takrîr", *Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası*, cüz 11.

Ek

ANLAŞMA METNİN ASIL METNİ

A.DVN.DVE 49/1: 17-25)

18
 جمله اوتمان و دیار روسه د ممالک اولون و بدولت و تقرب و توسعه
 مستغنی بجه بیخ و بلدانک بادشا که کشور کشای و سنه ششاه ممکن
 از سوی اسلطان ابن اسلطان و الحاقان ابن الحاقان غازی سلطان خان
 ابن اسلطان مصطفی خان ابن اسلطان محمد خانم کلا توضع رفیع سلطان
 ابن موقع و عزیز و منال میمال غلامت عنوان سعادت نشان خاقان
 البحرین ایله مطرز و معوند و لزج و کلا علی هدیه انتم تعظیم ازماریه
 و شفقت علی خلق اند ذات کرامی صفاتم لوزمه ذمت اولمدر بنا
 علی ذلک افتخار اکریم العظام کعبه سوبه مختار ایلی التمام المسجید مصطلح
 مصالح جمیع الطائفة انصاریه ساحبا ذبال الخشمة و الوقار صاحب
 دوله لاجید و الوعبار سراج خلیفہ با معطو و اندل و کلا نام بجه و
 حکمداری فردوسی شهنشاهه عوایق البهر و انترک و حسن الید سبیل التکرار
 و اکتداد ایله مقدمات ما بینک و ذ و محبت و دوستی و دوست دکارا و
 کنی بعد ما قد صبرایه دوله علیتم ایله مصافات و ذره و لکن سار
 ملوک نصا کجی طرفینک تجاری آمدند معتاد و ما نوز اولمدر
 ناشی بوانه دیک لوزم مؤلفت و مواله ذلک ثمر و نتیجه سندن اولد
 و آرزوی شما عوار موآذ تجارت استسجام بیدر سر سینه حصول ایت
 علی حاله و موضوع محفظه ثانی و امر آن اولمشیدی الامور مرغوبه
 فخری و ذره لحاکه هنر مقبول ضهر صفوت بدیر اولون جواهر ذره و
 کشیده سلطه شود و هر روزی ممد و منبر و املغه جا بینک متاع بجه
 داکرین تجارت موآذی و کرم موآذی بانشقه طرفینک نافع خبر
 بوندن بویسوخ و عهد و نایب و ب منقصر و سالتن بزمذکن و تقابله
 شروع و مباشرت و استعسان و سسکو کبری و ذره قرار داده تقویت
 اولون موآذی بچون و حاکمان عالیشان و بر ملک و ذره مجدد انشید
 اساسی مسالمت و تمهد سبانی موافقت و موافقته اسوخ و ذلی طرفینک
 رغبت نام ایله طلب و رغبت ظهور بی اسوخ و ذلی طرفینک استخوان
 و جهی و ذره بوندن ادم عتبه علی سبب استیجابک منبعا اولد و ذی
 اعیان الملکه المسجیده بارون حرمی و فومار فارشون ختمت عوایقها
 بلقرا علوم و انبیا و بوجوه اسوخ و ذلی طرفینک خست کامله ایله
 مرضی و لذتی بی مستورا کرم جزایق نظام کعالم نامن منال کرم و ذلی
 جیل انشم دره ارا کرم قوی کرم جزایق نظام کعالم نامن منال کرم و ذلی
 و لنتا بیباقتاده و اقبان عن حضور کالیم بوجور سده و کرم عنی و لنتا بیباقتاده

17
 هذه دفتر اسوخ در ذلک عهد صدور اوردیا حضرت محمد باشا
 بسترش بلبر و ما نشنا و فی امان برین کتاب حضرت مصطفی
 اذری طال بغاه الواقع فی سنه تسع و اربعین و اتم الف
 دو سالیه اید بوندایله اسوخ و ذلی بیننده مجددًا منعقد
 اولون مصالح ده اخذ و اعطا اولدان هم مؤکله
 قوی منفر اسوخ قائله یازیلون عهدنامه
 هایدن صوبیدر

حضرت خداوند سالک الملک لوزله و صاحب مبین محمود دائم اوله فضله
 بل تشبیه و زمان و نفع سلطانه عن نظر اکران و اوله تعالیه ارا ذلی
 ذلیه و عنایت بیغایت لم زلیه سی و سیدانیا و اشرفا صیبا حبیب خلی
 نفع روز جزا اولو بی غیر من محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه و سلم
 عجزت کثیره البوکالی و اصحاب کربن و خلفا و راشدین رضوان الله تعالی
 علیهم اجمعین و جمله اولیای هدایت قرینک ارواح مقدسه لری مرافقی
 محل طهارت

استخفاف الیلدن و آله ما کنه و ابرک لکدین و انک استخفافه جمله عالم
 نایب نوبه عامه اهر اولون مکه مکرمه و مدینه منوره نیک حامی
 رس نزیب مبارکک حامی و حلی و حسرت ملک و لکن بله د تلوه نفعه
 استانبول و ادره و برکسرد و شام حنت مشام و بغداد دالکت ایم
 هر ناده العسقری منما و کلا عربستان و حلب شهباء و عراق عرب و عجم
 اصره و حیا و دبله و رقه و حبل و شهر زره و و لکن و دیار کبر و ذلی
 رستان و اوله بشارتی روم کوسلی و ادره و قران و مغرب حبش و
 تونس و طرابلس شام و قبریس و در کوس کربده و مور و واق و کمر
 و کمر و جزایر و ساحل دریای اناطولی و ممالک روم ایلی و خروصا
 الکت نادر دشت قیاق و ولایت کفه و اولم کیده اولون جمله

© Bezalel Arovit Daire, Bulgaristan

عزم و لذتی و دره مواد عده و مصداق هم میزند میل و رغبت و لذت و طاعت
 بودند از هم مزاگر و فنیب نظام و در دینی او دره مالک و تجارت ما کجا فاه
 این که ماده و دره نه و کل و کتی و دره سن برضاز برزاده و داه و غنای عهده
 صلح و صلح اول و فنیب کمال تمام باطله نامیده در بی اسن تری و بی حکام
 و مورد نقاشی حسن اختتام بود که تمام مقبول و مبر و مرعی و مرمز
 اولد یعنی شرف و تسع و اربعین و اعان و اعان برضاز بی شرفیک کوفی
 طریقت میول بی شکل و فنیب و بر لیکه صکر و صناد قدیم و دره و بر لیکه
 تم کلک قیو بی مشرف و آل و فارک کلون نامه و ناکید نامیدی دخی مکتوب
 بد بر لیکه و فنیب و مرعی و وزیر اعظم سازیده و ساقشله با بی سرت
 مصیر سرد آمد یعنی فنیب و فنیب و اعتقاد اولدان صلح و صلح اموریه
 غیر ایست بلجه علم عالم کتبی موقعا بر محیط و ساقمل اولدنه مساعد
 علیه خسرو و اعزاز اذنی فنیب و خط هم آتون سیکت و فنیب و اعزاز عالم کتبی
 صاد و لذت کس بر طریقی فنیب هم آن داریه و شرف عهده نامه هم ایوب
 سوتق و فنیب و دره و ماده بماده و لفظ بی نظیر مقبول هم ایوب و فنیب
 رعایت و صیانت و حق بیعت است و اوج سکون ماده در که در کتبی
 دو بیت لیدر...
 عهد نامه سنگ نه در... اذیکه ماده اسوج طاعتی و بخاری
 و لکتن غیر و کبیرا اسوج فنیب یعنی رغبانده ممالک محروسه که
 ساز بخار طاعتی اسوج قریه ایستده و بی بی اندر ایوب و ما اکر
 دولت علیه دشمنان ممالک و بودنه و ساز نور صانع اله اصل
 منفرت اساهی جناس مختلفه نیکه فنیب زنده و فنیب و فنیب و فنیب
 اولمه و فنیب احوال و کسایره هم کله و هر زمان دولت علیه و لیکه
 کلکه و کمال امن و ساقشله بر دولت علیه همانان نه حمله مادی و فنیب
 بره و دره های ایوب ما لغت و بر فرزند و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 ائمه دخی دولت علیه زمانن و کله فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 سفیر مکت و اسرام بلک و اقصا بدن حمل فنیب فنیب فنیب فنیب
 محتاج اولدنی ساقشله فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 ساقشله فنیب فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 و کلس و دولت علیه بر اعن دیکیب دولت علیه فنیب و فنیب و فنیب
 اسوج فنیب فنیب ساقشله کله اسوج فنیب فنیب و فنیب و فنیب
 ایوب ساقشله و کلس فنیب فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 لذتی اولدنه و جمله در کسانه معامله ایوب و فنیب و فنیب و فنیب

کسی و یا بری کتبی و برسته کتیک غضب و اخذی ملو تعوی و بر خیده.
 او بخویش و برمیسی سخن بور عاز حصارن و بیا نموده ساز مشتاقو
 اولیکون قانون سوجو حصارن دخی اجر اولوب روی در باده فنیب
 فنیب هم ایوب فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 حرکت اولوب بر لیکه سن و زبان ایلدیر و کله فنیب دخی ممالک
 فصحة المسالک دولت علیه بر بلو مانع کلاری و کتاری ساز اولوب کتیک
 کند در نه و کلک احوال و کسایره و کتیک فنیب فنیب فنیب فنیب
 اولوب بر فرزند و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 فرته مضایقه و بر کله و ساقشله و فنیب فنیب فنیب فنیب
 بردان اگر جامه کتیک و فنیب و کتیک فنیب فنیب فنیب فنیب
 ایوب و ممالک محروسه ملک همان و ساقشله فنیب فنیب فنیب فنیب
 و ساقشله و کله و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 اولمه و کتیک فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 بولندان کتیک و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 و حمایت ایوب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 اولدنه و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 و بولدر فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 کلون اسوج فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 رفقت و باج و قضایا فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 ساز متک و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 اسوج دیار دن تولد ایوب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 دولت علیه بر فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 اولدیر ائرون فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 عکسای فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 الجیبری و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 افقوسه اسوج ایوب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 الجیبری و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 دولت علیه بر ساقشله فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 کسای فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 اسوج و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب
 اولد و اگر اکر اسوج و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب و فنیب

21

و کذلک ممالک محروسه مدبولان اسخوردن جزییه و تکلیف سائره
 مطالبه اولمیب معاف مسلم اولمیشی ماده اسوخ بلدیگی
 ممالک محروسه مدن قونلوسون قاضی مناسب اولم مجله اولمیش
 تعیین و آنوی بنیدل اربع یرزبه غیر الیرین نصب مراد ایلدکونم
 کمنه مانع اولمه واسوخ بلدیگی قونلوسولری استدلکونم
 استصواب و مراد ایلدیگی کمنه لردن ایلدی اولدیجوز ددره قونلوسون
 اولدی و دی برتر همان استخلام ایلدی و کجری قونلوسون مخریدن
 کمنه خدمتارنه قارشیه واسوخ بلدیگی و قونلوسولریک
 جزییه و ذاقب عقیه نکلنکسندن معاف مسلم اولدی واسوخ بلدیگی
 قونلوسولری و سببا اسخوردن اسکی اولدقوی اولون کلنک و ذوق
 کفا نفدی کونکریه صفوق غریق مراد ایلدکونم کمنه مانع اولمه
 یکجری قونلوسون قوی ضایکلون هر کیم اولور ایسه اولسون لرنه
 اسخوب و جزا کمنه ظلم و تعدی علیه لرا التخی ماده اسخوب
 واقا تابع اولنارک دعوی حضور کبری و سائر امور شرعی اولدن
 سزیماری و با کجاری موجود اولدیجه حقا م دعوی لری کستماع
 و ضل ایلدی و ددرت بیک نجه دن زیاده اولون دعوی لری استماع
 سعادتکس استماع اولنوب غیر برده استماع اولمیب اسخوردنک
 بر لرته سزیماری ولدیغی ایلجاری و قونلوسولری کوروی قاضی سائر
 ضابطه قیلم قارشیب داغا اییت و عادی لری اولده قطع کل
 ایلدی و اسخوردنک بری مدون ویا کھیل اولوب شرار ایلد ایسه
 ویا مقلس اولور ایس دین مدیوندن طلب اولوب مدعیک بدنه
 حقیق شرعیته ویا محمول کسک و سببا بسندک معتبر اولکھیل اولمیب
 آخر کمنه طویلوب دین فرود آدن طلب و سنجیده اولمیب دیگی
 ماده اسخوب و واقا تابع اولون بیروک بازو کانی و ادھارک
 و سزیماری و عسار دینک ممالک محروسه مدبول و سزیماری و
 تجارت و کالیف حضور کبری و سائر امور شرعی قطع اولدن و
 اولور ایسه قاضیه و اربوب نیب سخی ایلد رعب کستمت لردن بعد
 سزیماری اولور ایسه کجمت و سخی نظریه دیوب دعوی لری کمنه مانع ایسه
 موجب کجمت شرعیته لرا عمل اولد و ما دامک قضا دین کجتم ایلدی
 میزوستا هدور واقا مستیکله دعوی لری استماع اولوب داغا کجمت
 شرعیته مقتضی کجتم اجرائی اولد سزیماری ماده بعضی سزیماری

22

کمنه لرا اسخوب زه شتم ایلدی کونم و دیوا اخر هما ایلاوز لرنه دعوی
 و سببا قاضی کات ایلدی مراد ایلدکونم اولدقوی و نزار قونلوسون
 و سزیماری و کجود اولدیجه رزیماری و ایلدیجوز شرع تعدی ایلدی
 و آنوی دخی ایلدی و قونلوسولری طرفدن تنبیه اولدک کجتم شرعی
 نسیم ایلدی ایلد اولور ایسه ایلدی و قونلوسولری طرفدن تادیب اولد
 و اسخوردن بری برجم ایلد مترو ایلد و با فزرا ایلد ایس
 ککالتن آخر کمنه طویلوب سنجیده اولمیب واسوخ طا کفتمسک سان
 اولدقوی و یا اولدقوی قاری محله بر کمنه معتدل اولمه مادامک اسخوب
 او زیمنه شرعاً سزیماری ثابت بولدی ایلدیجه و یا اولدی اولنارک
 اسخوردن دنجیده و دم دیت لکھیل ایلر ایملدی و کمنه مانع
 اسخوردن تابع اولور دن و برانی کنتد بورا لردن بری سزیماری
 مراد اولدی نکر ایلدی ایسکول و ایلدیجه نیب کمال کجیم و سزیماری
 مال غانی ددره و قوی بد و مدخله ایلد اسخوب شرعی اسخوب و سزیماری
 ایلد ایسه اگا و بر و سزیماری مراد اولور ایسه اسخوب ایلد ایسه و قونلوسون
 و یا آنوی بولمان بری اولدی شکر ایس و بیلدی اکر ایلدی قونلوسولری
 بولسا سزیماری بولما زایه قاضی طرفدن هالک طرفدن سزیماری
 شرعیله سزیماری و قونلوسون بدایتده حقیق و بعد اسخوب ایلدیگی
 نیب و اشرسک ایلد زایه ایلدی اگا تسلیم اولوب قاضی طرفدن
 طرفدن رسیم قیمت طلب اولمیب ماده اسخوب ایلدیگی
 کونور کجیم هدایا و لبا سارندن کمرک باج طلب اولمیب و طائفه
 تجاری قش دین و درادین ممالک محروسه مد کونور کجیم و ایلدی
 ایلدی ایلدی طرفدن سائر متناهیه قیاسا بولدی باج کجیم او و
 اولدی و بر دکاندن کونور زیاده بر شایه طلب اولمیب و اسخوب تجاری
 محروسه مد کونور و اولوب کونور کجیم اتوز و سزیماری رسیم کجیم
 ایلدی و کجیم کجیم و قاضیه و قشیم لردن و سزیماری ایلدیگی
 دخیل و بعضی ایلدی غیر لری و قونلوسولری کجیم قطع اولمیب
 دیوب کجیم و سزیماری طرفدن و ایلدیجه و ندرکنه سزیماری
 کونور کجیم جوف دن طرفدن و ایلدیجه و ندرکنه سزیماری
 جوف کجیم کونور ایلدی لردن او و سزیماری ماده اسخوب
 کجیم و سزیماری لردن ممالک محروسه مد کونور کجیم و ایلدی
 برده قشمد نامد کجیم کونور کجیم ادا و ایلدی لردن کجیم
 اولمیشی ما ایلدی ممالک محروسه مد بلد سزیماری و سزیماری

معاذ اولمشابه سوجونك دخی بیع و شرازی اول جنس اشبار
 ابرا اولوب خلوق معاذا فر جنس اشبار طلب و كلفی بیلده
 اولمده اولننتیجی ماده دولت علیه مایه اولده اولده
 سائر مستامن طاقه سنك حقاقرن مرعات اولان خرنسوار
 اسوجولوك تابع اولنوك حقاقرن دخی مرعی و غیر طوبله و
 واینگیز اچراسنده سائر مستامن حقاقرن اولن خرنسوار
 آنلوك حقاقرن دخی جاری اوله و مرور زمان ایله اسوج تجاری
 منافعنه دآریشین فکرم و مرآه حقه سی حادما گنده اولمیش
 بعض مواد ظهوره کلورایسه سنانه سعادتده مفید لایق
 اول ماده فی در دولت علیه و فاداه ایروب معقول و مناسیب
 گورلورایسه مواد سائر به الحاق جائز اوله اولماده اوله
 دخی مواد سابقه کبی مرعی معبر اوله اولن دینیجی ماده
 اسوج قرآنی و دولتی کذو تجاری بی حفظ و صیانت اسوج تجاری
 نبوت تک بیل یوز قرضیجی سیمای ننا سنده خرائر اولجانی ایله
 عقدا بیل کلری معاذه شروطنك دولت علیه اید یوندا حاکم
 اولوب و جافع مزبور قرضدن هر جاگده دوگنله مرآتات اولمده بیل
 همت ایلیه و لجاج مزبور جاننیدن معااهده شروطنه مخالف
 حرکت وقع بولورایسه اسوج بولنک مطبیط خاطر اولمده بیزیت
 دولندن اهتمام اولنه و کذلک توشن و طرابلس غرب و قازان
 دخی معااهده بر غراب اولدنی تقدیرجه شروطنه وجود معااهده
 در دولت علیه من ختام و یزور من بعد اولن شروطنه و قورون
 نقض خلل طریقتدن مصون و محفوظ اولنی اولده طرف دولت علیه
 صرف همت و جور و حار و فروع و حرکت حجاز و یزور اولن کزنجی ماده
 بوجهادت خصوصیه من ممالک و عقدا اولان مواد شروطنك
 تک کلری طرفیندن مهر لندکد فسخ مرعی و غیر طوبله بیل
 علیه طرفیندن خلوقه امر و قزمان بروقت و زمانه حدود
 ایشینه و کذلک موصلیه اسوج قرآنی و دولتی طرفیندن دخی خلاقه
 حجاز کوسرتلمه ای اییدی خیا بعد مواد مرعوم اولده
 مجد ذاعقد و تمهید اولان کسبوم ممالک و مواد مرعوم طرف اولوب
 و بولدن یوز دخی طرفیندن خبر لو ذانیج بعض مواد حدوت و سونج

کوتورمک لوزم کلورایسه افضل اولن کلرن اولجا ننده اولوت
 امنا و عقال دانما کلرن اولون ادا ندمگم لوزمده عمل ایروب متناج
 مرعورده بکار کرم طلب ایلیه رواشیا و امتعه مرعومده بی کلری
 محله کوتورمک دخی مرآتت اولنویوب من بعد بر دور به آن اوله
 کزورون برشی طلب اولمده اما تجار طاقه سی اول کرکی و برقی
 متاع علی بیجه کرکی کلر بیان منای حادما بقیده و کرک ایستاری
 اسوج تجاری بیل امتعه لری دکرها سندن زیاده بیجه بیقیوب
 دکرها لری نقدیر اولوب اولجای ایدن کرکن لری اولن بایکی
 ماده اسوج سفینه لردن بری ممالک مرعوم اسکلره لردن
 برینه نیشد قلن بعضی اشیا و امتعه سی اولجده اچراج و بعضی سف
 آخر محله نقل ایتک مراد ایدایسه اچراج و بیع ایلیه کبی اشیا نك
 کرکن و بریدکد ضاره حقاقرن دخی اشیا دن کرک طلب و غنیوب
 اولن اشیا کبی آخر محله نقل ایلیه دخی مرآتت اولمده اسوج جلوت
 و اما تابع اولن بولون قضا بیلد قه سی ناکمیل برقیجه ایله اسوج تجاری
 اسوج کیمارینه تحویل ایروب کور دکاری و انوب کوتورمک کلری
 آنه کلون جمیع متاع لردن قوشو لری دخی اسوج ایلیه بیلد
 بیقصور ادا ایلیه قوشو لری بی خصوصده سائر مستامن اوله
 مساعده اسوج بوجقنده دخی جاری اوله و طاقه مزبور ممالک
 مرعومده من باروت و قورون و لوت مریدن معا عدا سمنوعا نك
 اولمیش سائر متاعی کیمارینه تحویل ایلیه کده کمنه مرآتت ایلیه
 و ن اوشیجی ماده اسوج ایلیاری تأجر بیلد حمای بیجین ممالک
 مرعومده منب و تعیین ایلیه کلری قوشو لری حبل و غنیوب
 و اوروی هر غنیوب ارا کیده و هر مرقوله و عوارض اولورایسه کلره
 سعادت غنمده خصال اولوب اسوج ایلیاری مرعومده سنانه کوریلد
 اولن درینجی ماده اسوج بولون بری مسلمان اولورایسه مسلمان اولن
 اسوج بولنک لنده اولن متاع لردن غیر بی سوج بولون آخر کمنه
 متاعی اولدنی ثابت و ظاهر و متفق اولورایسه و قوشو لری اولنک
 اشیا آنوب مملکت اسوجده صاحب بیلد ایصال اولنی بایجی ایلیه
 و یا قوشو لری سولم اولن اولن لشیجی ماده فرایجده و کلکله
 و ندرکنه و طواف سائر نك بیع و شرازی بی جنس اشبار معاذا

ایلدکه مرحصلو سا طهارت مذاکم و ممالک مستند مباشرت
 واستجاب واستحقاق آنرا برقرار داد تقویت ولایت اول
 سولت آن مواد آئینه نامه و خبریه ایچون دخی باشقد نشنا
 عالیشان مدوری جانرا اولوب و بذری استقرار اولوت
 مواد آئینه دخی مرعی و معتبر طویلوب برتری و کوکوری بودنت
 وار ایدن حضرت الله جل شانہ نیک اسم شریفی یاد و اولوب
 خانم کلبیین و قرالمسین محمد کسطفی صلی الله علیه وسلم
 حضرت نیک معجزات کتب آبرقا تاریخ ایراد ایدوب سیمه
 کریمه خسروان صدق معناد و قاعده مرضیه ناجداران
 وقا اعتبار ادرده عهد و میثاق ایدد دز که ما دامک آنلرک
 طرفدن ذکر اولغان موزک و بوندن بحدوث و برور ایدوب
 و کاکری طرفین رضای برقرار دکه اولکن مواد آئینه نیک
 شرط و وجودینه و صلح و صلح موانیق و عهدینه کاتبینی
 رعایت اولوب جلده وضع و حرکت صدور ایدد طرفین
 بادشا ما نیردن و اخلاف سعادت انصاف نیردن و وکل
 عالی مقام و سایر میران صاحبان احتشام و امرای
 ذوی اکر احترام و عیون کربنیت انجا نیردن و وکل
 در شرفیاب اولکن طوائف خدامدن بر فرد خالده سعادت
 نفع و حرکت ایلیده نیردنی و اسرار کسرم رضای کسرت
 ربیعین و عت و الف تمت

دولت ایلدکه مرحصلو سا طهارت مذاکم و ممالک مستند مباشرت
 واستجاب واستحقاق آنرا برقرار داد تقویت ولایت اول
 سولت آن مواد آئینه نامه و خبریه ایچون دخی باشقد نشنا
 عالیشان مدوری جانرا اولوب و بذری استقرار اولوت
 مواد آئینه دخی مرعی و معتبر طویلوب برتری و کوکوری بودنت
 وار ایدن حضرت الله جل شانہ نیک اسم شریفی یاد و اولوب
 خانم کلبیین و قرالمسین محمد کسطفی صلی الله علیه وسلم
 حضرت نیک معجزات کتب آبرقا تاریخ ایراد ایدوب سیمه
 کریمه خسروان صدق معناد و قاعده مرضیه ناجداران
 وقا اعتبار ادرده عهد و میثاق ایدد دز که ما دامک آنلرک
 طرفدن ذکر اولغان موزک و بوندن بحدوث و برور ایدوب
 و کاکری طرفین رضای برقرار دکه اولکن مواد آئینه نیک
 شرط و وجودینه و صلح و صلح موانیق و عهدینه کاتبینی
 رعایت اولوب جلده وضع و حرکت صدور ایدد طرفین
 بادشا ما نیردن و اخلاف سعادت انصاف نیردن و وکل
 عالی مقام و سایر میران صاحبان احتشام و امرای
 ذوی اکر احترام و عیون کربنیت انجا نیردن و وکل
 در شرفیاب اولکن طوائف خدامدن بر فرد خالده سعادت
 نفع و حرکت ایلیده نیردنی و اسرار کسرم رضای کسرت
 ربیعین و عت و الف تمت

16

جزئیات الترتیب

محمد لاهب العطا با والصلح والسلام علی نبیه الخیجی و علی آله و صحابه و اولیائیه
 والهدی اما بعد سبب بخرکاب و موجب نطق بطور حقیقت نصایح ادرکه
 دولت علیه روز افزون ایلد اسبج دولتی بینان مدت لافون دن بر ماری و
 اولان دوستی لوانه دل بوشل صدقانه رعایت نمود و طرفیندن بونکه دکه
 واستوار اولان مولات و معافانک دوام و بنانک بجه نرح مسعود و قیام اید
 دخی بومصافانک دوام و مستحسانه مدارا ولله من اسبابه فستین نیرد
 ملحوظ اولغله بونون اقمه بیگ یوز فزونی مغفور سنه سی رمضان ایلد آنلرک
 او اسطین اکی دولت بینان امر تجارت دکه دار دولت مبارک ایلد ایفانک
 ایاب و زها ایلر بنه متعین طرفیندن بقرای انفا اولان موزک مسالده نیک
 قیام نطق طرفیندن اخذ واعطای اولان نطق قیامده و عهد نامه نیک
 اول سکرتی ماده سنک اسبجی دولت بینان معفی اولان و بونان
 مقرر و معتبر طویلوب و بونون بونله طرفینه خبری و نافع بعضی موزک
 و سبج ایلدن مرخص و سایر ایلر بعد المذکر طرفیندن استجاب و تحب
 مقدمتاً تعینت بقرای اولان معافانک بقرات دخی نایکد و تقویت و بیله
 اوله من موزک نافع و خبریه نیک عقد و عهدی جانرا اولوب طرفیندن ذکر
 و نصیحه اولغله بوددوه در میان اولان مصلحت خبریه نیک که بون
 تحفظ انفا قید بعد المذکر عقد و عهدی طرفیندن موقوف و طوائفی
 اولمقدک ناخی حاله مکرمه و مدینه منوره و قدس نبویه
 و عیون عربستان و افریقیه و برقیه و قبر و آنک و بغداد و بصره و جمعا
 کردستان و بجه بجه ایالات و ولویه و بلاد آنک حاکم زمان فرما
 ممالک اراسی اولان سلطان سلطین اسلام برهان موقوفین نام
 نایح شخص خسروان دوران هادم اسامی نطق و عهدوان نطق الله المملک
 بادشاه اسلام شاه و تهمی بارانج سباه و سبب موقوف کسگاه
 خادم الطمین الترفیقین ممالک الدین و التهمین سونکو قدر نلو کرماتو
 هما بتلو عظمتو موهبتو و نطق نطق افریم بادشاه سلطان ابن السلطان
 و الخاقان ابن الخاقان السلطان الغازی محمود خان ابن السلطان
 مصطفی خان اعتقاد انصاف و اطال بالنا ایدد عرامه و احصان
 نیرد نیک طرف حاجون نصفت مستحقر نیردن و کمان مصلحه و رحمت
 کامله محققه عزه بنا ایلد و سایر نطق موهبتو بونکه ممالک سبج